

Ähtärin kirkkoveneliikenne

Kirkkovenereitit

Ähtäri on useiden vesireittien halkoma. Kirkolta käsin tarkasteltaessa itäisessä suunnassa parin kilometrin päässä aukeaa Välivesi ja sen takana kohti pohjoista noin 30 km pitkä Ähtärinjärvi. Kirkonmäeltä kaakkoon Myllymäen suuntaan sijaitsee Hankavesi, johon idästä laskee pitkä vesireitti, keskusjärvenä Niemisvesi. Lounaassa siintää Ouluvesi ja sen takana Perännejärvi. Näin maantieteelliset edellytykset kirkkoveneliikenteelle ovat olleet erinomaiset.

Historiallisesti tarkastellen seudulla on vesikulkuperinteitä. Ähtäri sijaitsee vanhan pirkkalaisreitit varrella ja paikkakunnan nimistöön sisältyy vieläkin paljon pirkkalaismuistoja .

Ähtäri sai oman ensimmäisen kirkkonsa vuonna 1657 ja siitä lähtien kirkkomatkat suunnattiin omaan kirkkoon. Ähtärinjärven suunnalta saapui kirkkovenettä ainoastaan järven itärannalta. Länsirantaa, ns. Ähtärinrantaa myöten kulki jo 1870-luvulta lähtien Lehtimäen-Ähtärin välinen maantie, jota käytettiin myös kirkkomatkoihin. Itä-Ähtärin puolella oli kaksi venettä, Mytkän vene ja 12-hankainen Tervashiekan vene.

Mytkän ja Tervashiekan kirkkomiehet soutivat Ähtärinjärveltä kapean Ähtärinsalmen halki Väliveteen ja laskivat siellä Sisälmyksiin Sammalille vakituiseen kirkkovalkamaansa. Loppu matka kirkolle taitettiin jalan noin 4 km verran.

Niemisveden vesillekokoontui monelta suunnalta kirkkomiehiä. Korsukylän kirkkomiehet soutivat ensin pienillä yksityisillä veneillään Saarisen yli ja kävelivät maakannaksen poikki Niemisvedelle, jossa Vanhansalmen rannassa odotti Korsukylän yhteinen 6-7 hankainen kirkkovene.

Kaukaisesta Vehunkylästä lähdettiin kirkkoon jo lauantai-iltana, jolloin käveltiin ensinnä 3 km taival Kivijärven rantaan jossa noustiin pikkuveneisiin ja soudettiin Kivijärven, Kortteisensalmen ja -järven poikki. Maihin noustiin länsirannalla, käveltiin kirkkopolkua myöten Pemujärven rannalle Isoahon taloon, jossa yövyttiin. Aamulla jatkettiin matkaa Isoahon talon 4-5 hankaisessa kirkkoveneessä Vanhansalmen halki ja Niemisveden poikki.

Rämälänkylän 6-8 hankaiset veneet olivat valkamassa Pemujärvellä Rämälän rannassa. Ensin soudettiin Pemujärven, jonka jälkeen Niemisselän poikki, laskettiin puolen kilometrin verran Reijonjokea aina Reijonkosken niskalle saakka. Tähän saapuivat myös korsulaisten ja vehulaisten veneet ja yhdessä käveltiin polkua myöten Jatalan rantaan, jossa kunkin kyläkunnan oma kirkkovene odotti. Kilvan soudettiin lyhyt taival Jatalan rannasta Väliveden poikki Juurikkalahteen ja noustiin noin 3 km matka kirkolle polkua pitkin.

Hankaveden suunnaltatulivat Myllymäen talojen kirkkomiehet, joiden vene sijaitsi Hietalahden rannassa. Siellä olivat Myllymäen 5-hankainen ja Nousun ja Sauna-ahon yhteinen 3-hankainen vene. Soudettiin Hankaniemen rantaa 5 km järvi- ja taival ja sen jälkeen käveltiin kirkkoon vielä noin 4,5 km.

Runsaimmin kokoontui kirkkovenekansaa kuitenkin Perännejärven ja Ouluveden suunnilta. Kaikkiaan kahdeksan isoa kirkkovenettä lähti matkaan Peränteen rannoilta. Kauimpaa tulivat Pakarinkylän veneet (Alastaipaleelta). Nämä 6 ja 8-hankaiset veneet olivat koppelissa Vähä-Peränteen etelärannalla Vasikkaniemen riihen takana. Valkamaa sanottiinkin Kirkkovenerannaksi. Pusaankylän viimeinen 10-hankainen vene oli valkamassa Pusaanlahden rannalla. Jussilänkylässä oli 8-hankainen vene ja myös Niemenkylällä, johon osallisina olivat Kantoniemen ja Hämeennieme talot, oli oma vene. Sipilänkylästä johti yhteinen terva- ja kirkkotie Hautolahteen ns. Sipilänhiekkään, jossa säilytettiin sipiläisten ja autionkyläläisten yhteistä 9-hankaista kirkkovenettä. Haaroskylän kirkkoveneiden koppeli oli

Sarkolanlahdessa. Kaikki Perännejärven veneet soutivat Myllyrantaan Vääräkosken alle. Tästä käveltiin noin kilometrin matka ns. Myllytaival ja Ouluvedellä Lahdenmäen rannassa odottivat uudet kirkkoveeneet, josa soudettiin Kirkkorantaan lähelle Ostolan pappilaa, mistä oli noustava kirkonmäelle. Peränteläisten kirkkoveneiden joukkoon yhtyi Ouluvedellä muutamia veneitä, jotka tulivat Oulveden pohjasta, Ryötöltä ja laskivat peränteläisten mukana Kirkkorantaan. Näitä olivat Heinäperän vene ja Isonmäen veneet.

Matkanteko veneellä

Taipaleelle lähdettiin yleensä sunnuntaiaamuna jo kello 5-6 aikaan. Pitkäkään järvimatka ei moniainoilla suurilla kirkkoveenillä kauaa kestänyt. Niinpä Perännejärvellä soudettiin 8 km matka $\frac{3}{4}$ tunnissa ja Mytkänniemestä tultiin Ähtärinsalmelle tunnissa. Kirkonmäelle ehdittiin aina hyvissä ajoin, usein jo ennen kello yhdeksää. Tavalliseen 9-10-hankaiseen kirkkoveeneeseen sopi istumaan noin 40 henkeä, mutta Haaroskylän 14-hankaan saattoi täyteen ahdettaessa mahtua lähes 50 ja Myllymäen 5-hankaan taas 15 henkeä. Keskusveneessä istui yhdellä tuhdolla neljä henkeä, joten yhtä airoa soudettiin kahden miehen voimalla, mutta keulassa ja perässä sopi tuhdolle vain 3 henkeä. Perätuhdolla istui yksinään perimies, ja laiskat soutajat menivät nenätuhdolle tai perässä ja keulassa oleville joutilais-tuhdoille. Eräissä veneissä oli lisäksi pikkutuhtoja vanhuksia ja lapsia varten. Naiset eivät mielellään menneet keskiveneeseen, sillä nenää ja perää pidettiin turvallisempana. Perimiehen vaikeaa virkaa hoitivat vanhemmat miehet. Kankaisia purjeita ei Ähtärin kirkkoveenissä muisteta milloinkaan käytetyn. Mutta kesäisinä pyhinä, varsinkin juhannuksena, jos miellyttävä purjetuuli kävi, saatettiin veneen hankatappeihin kiinnittää koivunvesoja tai perimies saattoi ottaa tuuhealatvaisen koivun syliinsä matkan jouduttamiseksi.

Kun samalle järvelle kerääntyi useita samanpuutuisia veneitä, kuului kirkkovenematkoihin kuin itseltään selvänä asiana ankara kilvansoutu. Juhannuksen aikana, kun veneet olivat täynnä nuorta väkeä, käytiin kovimmat ottelut. Peränteen monista veneistä korjasi viimeisinä aikoina useimmat voitot pusaalaisten Toivo, sillä tämä vene – muuten ainoa, jolla Ähtärissä tiedetään olleen oma nimensä – oli Perännejärvellä uusin ja nopeakulkuisin. Mutta vaikka kilpailtiin, niin kovalla myrskyllä autettiin toisiaan, jos suinkin voitiin. Kerrotaan, että täysinäisestä Tervashiekan veneestä tyhjennettiin usein välillä väkeä kantavampaan mytkäläiseen. Olipa Peränteellä kerran koko kirkkoveene myrskyn tähden jätettävä matkalle, jolloin kylän nuoret hakivat sen arki-iltana kotiin.

Ähtäriläiset muistavat myöskin, että lapsia tavattiin viedä veneellä kasteelle, jolloin kummin istui lapsen kanssa perimiehen edessä. Peränteellä kerrotaan myöskin, miten vihkiparia kuljetettiin kirkkoveenissä. Morsian ja sulhanen isuivat perimiehen edessä ja morsiamen ja sulhasen tyttö- ja poikaystävät, joita oli 12 paria, soutivat. Pelimanni oli keulassa ja soitti paluumatkalla viululla. Soudettiin suoraan häätalon rantaan ja veneen laskiessa maihin ammuttiin kunnialaukaus.

Kirkkoveeneonnettomuuksia ei Ähtärin vesillä ole usein sattunut. Vuonna 1770 tapahtuneesta onnettomuudesta kertoo kuitenkin erikoisen elinvoimainen perimätieto, jota kirkonkirjojen kuolinmerkinnät vahvistavat. Jussilaisten kirkkoveene oli lokakuun 14. päivänä paluumatkalla kirkosta. erännejärvellä Selkäsaaren luona oli veneeseen iskenyt salama ja katkaissut sen kahtia, toisten tietojen kuitenkin kertoessa, että voimakas etelätuuli oli puhaltanut liikalastissa olevan veneen kumoon. Perimätieto kertoo runsaita, osittain ristiriitaisiakin hajatietoja onnettomuudesta. Niinpä sen mukaan perämiehenä oli ollut Hurja-Jussilainen, joka ei ollut laskenut maihin toisten pyynnöstä huolimatta ja oli siten osaltaan aiheuttamassa onnettomuutta. Edellee kerrotaan, että 7-9 henkeä hukkui ja vain kaksi pelastui, mies, joka uimalla toi vaimonsa selässään rantaan. Kirkonkirjat kuitenkin kertovat kuudesta hukuneesta. Tämä raskaasti yhtä Jussilan perhettä kohdanneen onnettomuuden on varmaankin täytynyt tehdä ympäristössään järkyttävä vaikutus, mistä omalta osaltaan kertoo sen muiston elävä säilyminen kansan mielessä.

Venelahko

Kirkkovenettä omisti yhteisesti lahko, jonka kokoonpanon määräsi maantieteellinen yhteys. Siihen kuuluivat talot että torpat vieläpä pienet mäkitu-asumuksetkin. Kaikilla oli oikeus käyttää venettä. Määrättyjä osuuksia ei kenelläkään kirkkoveneihin ole ollut. Venelahkon tärkeimpänä tehtävänä oli uuden veneen teettäminen entisen käydessä vanhaksi. Viimeiset käytännössä olleet veneet on yleensä tehty 1880-luvulla. Vuonna 1897 Pakarin riihessä rakennettiin vene, joka on Pusaankylällä koottu Ähtärin viimeinen kirkkovene.

Jo edellisenä syksynä hakattiin pohjapuut, laitapuut ja kinot. Talven aikana puut ajettiin ja Vapun päivän tienoilla sahattiin laudat. Värrit saatiin kruununmetsästä, mutta naulat ja raudat maksettiin yhteisesti, jolloin raha koottiin osakkailta samansuuruisina osina. Veneen valmistusta johtamaan oli palkattava myös ammattitaitoinen venemestari. Useimmat Perännejärven viimeisistä kirkkoveneistä on teettänyt kuuluisa virtolainen venemestari Heikki Soini, jonka veneitä oli muuallakin lähipitäjissä. Kirkkovenettä ei maalattu, paitsi airot joskus. Veneet tervattiin heti valmistumisen jälkeen sekä sisältä että päältä. Joka kevät vene kuitenkin oli uudelleen tervattava ja kunnostettava.

Venelahkon oli huolehdittava myös venekoppelista. Jokaisella veneellä oli kotivalkamassa koppeli, joka oli rakennettu niitty-ladon malliin, seinät harvoista hirsistä, katto laudoista tai päreistä ja lattia pyöreistä puista.

Kirkkoveneliikenteen päättyminen

Kirkkoveneliikenne päättyi Ähtärin vesistöissä heti vuosisatojen vaihteen jälkeen. Vain poikkeustapauksissa on veneitä nähty vesillä enää 1910-luvulla, viimeisinä huonojen tieyhteyksien takaa tuleva Mytkän vene ja Pusaankylän vene. Venekulun päättymiseen vaikutti tielaitoksen kehittyminen. Ähtärinjärvelle ilmestyivät noihin aikoihin myös ensimmäiset laivat, Leivo 1880-luvulla ja Alku paria vuosikymmentä myöhemmin. Ne kuljettivat kirkkoväkeä vuoropyhinä Ähtäriin ja Lehtimäelle.

Tärkeänä tekijänä veneliikenteen loppumiselle oli juuri näinä vuosikymmeninä tapahtunut henkinen murros, kirkkossa käynnin väheneminen ja koko kirkkomatkan kutistuva osuus pyhäpäivän elämänjärjestyksessä. Venekulun näin hiljalleen päättyessä jäivät useimmat veneet ja venekoppelit rannalle lahoamaan, ja aikaa myöten joku käytti ne polttopuiksi.

Muistona kirkkoveneliikenteestä on Ähtärin kirkonmäellä säilytettynä kaksi vanhaa kirkkovenettä. Toinen on leveätä ja korkeata tyyppiä oleva 8-hankainen Mytkän vene, toinen taas vuonna 1875 tehty, matalampaa ja kapeampaa mallia oleva 9-hankainen Pakarinkylän vene, jota viimeksi käyttivät pusalaiset Ouluvedellä.

Edellämainittu teksti on referoitu kirjasta "Vanhaa Ähtäriä".

Ähtärin kirkon vieressä sijaitseva kirkkovenekatos, jossa säilytetään Mytkän ja Pakarinkylän kirkkove-neitä. Seinällä on myös kartta Ähtärin kirkkovenereiteistä.

Kirkkoveineellä kotikirkkoon 1.7.2007

Tapahtuma oli Ähtärin seurakunnan juhluvuoden tapahtuma. Kolmelta järveltä, Ähtärinjärveltä, Han-kavedeltä ja Ouluvedeltä soudettiin perinteitä noudattaen kauniina pyhäamuna kohti kotikirkkoa. Kuvassa Ouluvedeltä saapuva kirkkove-ne, joka rantautui pappilan rantaan kuten lähes parisataa vuotta sitten. Rannasta kuljettiin jalan kirkolle, jossa kohdattiin muut kirkkovenekunnat ja siirryttiin kirkkoon pyhäpäivän sanan äärelle.

Kokemus on soutajille ikimuistoinen. Ouluveden veneessä sousti myös kirkkoherra Harri Erkamaa. Soutajat lauloivat Suvivirttä, eikä aamu olisi voinut olla kauniimpi.

